CZU: 373.2(498.7)"1938/1939" https://doi.org/10.59295/lrr2024.31

Starea învățământului primar din județul Cetatea Albă în anul școlar 1938-1939

Sergiu CORNEA
UNIVERSITATEA DE STAT „BOGDAN PETRICEICU HASDEU" DIN CAHUL
UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS" DIN GALAȚI
0000-0002-0888-5902

The state of primary education in Cetatea Alba County in the school year 1938-1939. An important aspiration of unified Romania was the modernization of the educational system. The outcome of these modernization processes materialized in the transformation of the school into an institution that could contribute to the achievement of the country's interests. During the interwar period, primary education in Bessarabia experienced vibrant development, despite the existing problems and difficulties. This study analyzes the state of primary education in Cetatea Alba County during the 1938-1939 school year, specifically: the quantitative characteristics of the county's primary education system, the number, promotion rate, and ethnic composition of students, the quantitative and qualitative analysis of teaching staff, and the analysis of institutions complementary to the educational system.

Keywords: Bessarabia, Cetatea Alba County, primary education.

Notă introductivă

Una dintre cele mai stringente probleme care trebuiau soluționate după întregirea Statului român era unificarea tuturor sferelor vieții sociale, inclusiv a învățământului primar. Provinciile alipite, aflate perioade îndelungate sub dominație străină, aveau propriile lor sisteme și abordări privind învățământul primar, influențate, evident, de politicile educaționale aplicate de imperiile respective, dar și ponderi diferite ale celor analfabeți din numărul total de locuitori.

Potrivit datelor prezentate de Constantin Angelescu[1], în cele patru Provincii, înainte de Unire ponderea analfabeților era următoarea: Vechiul Regat – 43%, Ardeal – 40%, Bucovina – 60%, Basarabia – 94%[2]. Gradul de analfabetism al românilor basarabeni era la populația masculină de 90,8%, iar al populației feminine de – 98,3 %. Adică erau cărturari doar șase din o sută[3]. În sudul Basarabiei, la momentul creării României întregite, nu existau școli primare cu predare în limba română. Datorită eforturilor depuse de autoritățile române, deja în anul 1923, în

[1] Constantin Angelescu a fost Ministru al Instrucțiunii publice în perioadele 1919-1928 și 1933-1937.
[2] Constantin Angelescu *Evoluția învățământului primar și secundar în ultimii 20 de ani*. București: Imprimeria Centrală, 1936, p. 7.
[3] Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale (SJIAN), Fond „Vasile Harea", dosar 19, pp. 279-280.

județele din sudul Basarabiei existau 31 grădiniţe de copii, 628 şcoli primare, 14 şcoli secundare, speciale şi normale şi o şcoală particulară[4].

În aceste condiții, una din prioritățile României întregite era unificarea sistemelor educaționale existente în provinciile alipite și implementarea unui sistem de învățământ primar eficient, care să permită diminuarea numărului analfabeților și școlarizarea tuturor copiilor de vârstă școlară.

Studierea evoluției sistemului educațional primar în perioada interbelică și, în mod special, în județul Cetatea Albă, unde se atesta o componentă etnică destul de pestriță, este o problemă de cercetare foarte actuală. Studierea modalităților de funcționare a instituțiilor învățământului primar românești într-o regiune cu multă populație minoritară sensibilă la propaganda bolșevică ar putea oferi soluții pentru problemele existente în societatea contemporană.

Drept sursă principală de documentare a problemei de cercetare a servit documentul reperat în Arhiva Municipală Ismail, intitulat „Raportul inspectorului școlar privind starea învățământului primar din județul Cetatea Albă în anul școlar 1938-1939", care a fost prezentat prefectului județului Cetatea Albă în data de 9 ianuarie 1940[5].

Privire generală asupra învăţământului primar din Basarabia

După realizarea Unirii, autoritățile statale române au întreprins acțiuni considerabile pentru a diminua decalajul existent în dezvoltarea învățământului primar. În perioada 1920-1929, în România numărul elevilor din şcolile primare a crescut într-un ritm mediu anual de 4%, numărul învăţătorilor şi institutorilor a crescut într-un ritm mediu anual de 1,4%, iar numărul şcolilor – într-un ritm mediu anual de 1,2%. În perioada 1929-1938, numărul de elevi înscrişi a sporit la nivel naţional într-un ritm mediu anual de 3,1%. Numărul de şcoli a sporit într-un ritm mediu anual de 0,6%, iar numărul învăţătorilor şi institutorilor – într-un ritm mediu anual de 2,2%[6].

În anii 1919-1924, în provinciile alipite au fost aplicate parțial prevederile *Legii învățământului primar* din 29 aprilie 1896. La 26 iulie 1924, a fost publicată *Legea pentru învățământul primar al statului și învățământul normal-primar*. Unul din obiectivele declarate ale legii a fost unificarea sistemelor de învățământ primar din provinciile românești și crearea unui sistem național unitar.

Articolul 56 al legii prevedea că școala primară „cuprinde șapte clase, de câte un an fiecare". Primele patru clase din cele șapte trebuiau să formeze „temelia celorlalte grade de învățământ". Programul analitic pentru cele patru clase era același pentru toate școlile, iar materiile care trebuiau predate erau următoarele:

a) Instrucțiunea religioasă și morală;
b) Limba română: citirea, scrierea, exerciții gramaticale;
c) Aritmetica practică şi noţiuni elementare de geometrie;
d) Noţiuni de istoria Românilor, de geografie și drept civic;

[4] Alexei Șevciuc *Caracteristicile sistemului educațional în regiunile urbane și rurale din Basarabia de sud (1918 - 1940)*. În: Acta Moldaviae Septentrionalis, XIV-XV, 2015-2016, pp. 289, 291.
[5] Arhiva Municipală Ismail, Fond 153, Inv. 1, doc. 509, f. 1.
[6] Florin Marius Th. Pavelescu. *Evoluția cadrului instituțional și dinamica sistemului educațional al României în secolul al XX-lea*. București: Expert, 2016, pp. 86, 114-115.

e) Noţiuni de ştiinţe naturale şi fizice cu aplicaţii practice;

f) Noţiuni de igienă;

g) Desen, cânt, educaţie fizică;

h) Lucrul manual şi lucrări practice agricole (la sate) cu băieţii şi lucrul de mână şi gospodăria cu fetele.

În următoarele trei clase din cele șapte se continua, se consolida și se completa cultura generală din clasele I – IV, acordându-se o mai mare atenție și „învățământului practic utilitar". Materiile de studiu erau cele din primele patru clase, dar cu „dezvoltările necesare, corespunzătoare vârstei" și cu stabilirea unei legături strânse dintre școală și viață, trebuind să stimuleze interesul și să îndrume elevii către „una din ramurile de activitate practică: agricultură și anexele ei; meserie și comerț, ținând seamă de cerințele regionale". De asemenea, trebuia să li se ofere elevilor „o cultură socială și națională, cuprinzând educație cetățenească, chestiuni de morală, igienă individuală și socială și educație fizică".

Programa analitică a celor trei clase trebuia adaptată la particularitățile localității, după ocupațiile principale ale locuitorilor şi după „înclinările şcolarilor"[7].

La etapa examinată în prezentul studiu, un rol important în asigurarea funcționalității sistemului învățământului primar la nivel subnațional îi revenea Rezidentului Regal[8]. Prin decizia din 5 octombrie 1938, Consiliul de Miniştri a acordat Rezidenţilor Regali, în afară de atribuţiile şi drepturile acordate prin Legea administrativă din 14 August 1938[9], dreptul de a rezolva problemele ce țineau de competenţa Ministerului Educaţiunii Naţionale[10], în următoarele limite:

– Numea şi revoca, potrivit legilor în vigoare, directorii de şcoli primare şi personalul administrativ al acestora și își dădea avizul cu privire la numirea directorilor de scoli de grad secundar;

– Numea, transfera şi disciplina, conform legii, personalul administrativ al şcolilor de grad secundar;

– Numea, transfera şi revoaca, potrivit legilor, personalul de control al învăţământului primar, cu excepţia revizorilor angajaţi prin concurs şi a inspectorilor;

– Aproba, în cadrul legii, detaşările membrilor corpului primar şi de grad secundar, în cuprinsul ţinutului şi numirea suplinitorilor la posturile sau catedrele devenite vacante (prin deces, demisie, punere la retragere, destituire, concediu, suspendare, etc.), în cursul anului şcolar;

– Aproba concedii de până la o lună membrilor corpului didactic primar şi de grad secundar, precum şi funcţionarilor administrativi şi de control din cuprinsul ţinutului;

– Supraveghea întocmirea statelor personale ale membrilor corpului didactic primar şi de grad secundar din cuprinsul ţinutului şi dispunea punerea lor la retragere, conform legilor, cu excepția celor pentru care era necesar un Decret Regal;

[7] Lege pentru învățământul primar al statului și învățământul normal-primar. În: *Codul general al României*. Vol. XI-XII. Legi noi de unificare (1922-1926). Bucureşti: Editura Librăriei Leon Alcalay, [s.a.], pp. 533-534.

[8] După intrarea în vigoare a Legii Administrative din 14 August 1938, cele 71 de județe au fost grupate în zece ținuturi administrate de un Rezident Regal. Județul Cetatea Albă a fost inclus în componența Ținutului Nistru.

[9] Legea Administrativă nr. 2919. În: *Monitorul Oficial*, Nr. 187, 14 august 1938.

[10] Jurnalul Consiliului de Miniştri nr. 2469. În: *Monitorul Oficial*. Nr. 232, 6 octomvrie 1938.

– Controla şi supraveghea activitatea corpului de control administrativ, precum şi a membrilor corpului didactic primar şi de grad secundar din ţinut, putând a le aplica pedeapsa „mustrări cu pierderea salariului pe 15 zile". Pentru pedepse mai grave, Rezidentul Regal trebuia să sesizeze Ministerul, spre a dispune potrivit legii;

– Supraveghea şi controla activitatea comitetelor şcolare de toate categoriile din cuprinsul ţinutului, potrivit legilor şi normelor stabilite de minister şi de Casa Scoalelor. Valida alegerile de membri în comitetele scolare şi rezolva contestaţiile înaintate;

– Îndruma, supraveghea şi controla, potrivit indicaţiilor autorităţilor centrale, activitatea culturală extraşcolară;

– Aproba ţinerea oricărei adunări cu caracter extraşcolar;

– Aproba organizarea excursiilor şcolare;

– Acorda burse şi ajutoare, potrivit normelor stabilite de minister şi în limita sumelor delegate;

– Supraveghea şi controla executarea construcţiilor şcolare;

– Niciun membru al corpului didactic nu putea porni acțiune penală în justiție împotriva unui alt membru al corpului didactic sau funcționar public, pentru fapte în legătură cu şcoala sau serviciul respectiv şi nici funcţionarii administrativi împotriva membrilor corpului didactic, fără autorizarea prealabilă a rezidentului regal[11].

Rezumativ, rezultatele pozitive ale politicii educaționale a statului român privind învățământul primar din Basarabia în perioada interbelică constau în următoarele:

– Școala primară a marcat în Basarabia o mișcare ascendentă continuă.

– Celor patru clase elementare li s-au adăugat încă trei clase complementare.

– Statul român a introdus învățământul preșcolar. În Basarabia, în anul 1916 nu existau decât 40 grădinițe de copii, toate particulare și toate în limba rusă. Statul român a început înființarea grădinițelor de copii în anii 1919-1920, când au funcționat 75 de instituții. În 1936-1937, numărul grădinițelor de copii a ajuns la 425, cu 452 educatoare și cu 18.514 preșcolari.

– Au fost înființate școli pentru copiii cu deficiențe în dezvoltare, sănătate sau comportament.

– S-a acordat atenție și analfabeților, înființându-se pentru ei cursuri serale.

– Școala primară românească a cultivat știința de carte și în mod indirect. Părinții sau frații mai vârstnici care învățau carte, să citească și să scrie alături de copiii sau frații lor care frecventau școala[12].

Printre aspectele negative ale învățământului primar din Basarabia în perioada interbelică pot fi menționate următoarele:

– Școala primară interbelică nu cuprindea pe toți copiii de vârstă școlară, cu toate că obligativitatea învățământului primar era declarată prin lege.

---

[11] *Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale*. Fond Rezidența Regală a Ținutului „Dunărea de Jos". Dosar nr. 1/1938, ff. 2-3.

[12] *Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale*. Fond „Vasile Harea". Dosar 19, pp. 285-286.

– Învățământul primar interbelic avea un caracter preponderent teoretic, fără a fi ancorat în realitățile vieții cotidiene.

– Frecvența scăzută a elevilor, care în Basarabia era mai slabă comparativ cu celelalte provincii.

– Suportul social insuficient pentru dezvoltarea învățământului primar. Nici autoritățile școlare, nici cele județene, nici învățătorii în masa lor nu au știut să creeze un curent de susținere materială și morală a învățământului primar în Basarabia[13].

Situația învățământului primar din județul Cetatea Albă în anul 1938-1939

La 9 ianuarie 1940, inspectorul școlar al județului Cetatea Albă a înaintat prefectului județului un raport privind starea învățământului primar din județ în anul școlar 1938-1939, în care a prezentat aspectele esențiale ale activității sistemului învățământului primar din județ în respectiva perioadă. Raportul conține date pertinente privind situația existentă în învățământul primar din județul Cetatea Albă și ne oferă posibilitatea de a reconstitui tabloul vieții școlare din județ.

A. Instituțiile învățământului primar din județul Cetatea-Albă, în anul școlar 1938-1939. În județul Cetatea-Albă, în anul școlar 1938-1939, potrivit raportului inspectorului școlar, au funcționat următoarele categorii de instituții ale învățământului primar: grădinițe de copii și școli primare, dintre care: școli primare pentru băieți, școli primare pentru fete și școli primare mixte. Datele despre numărul instituțiilor învățământului primar din județul Cetatea Albă în anul școlar 1938-1939 sunt prezentate în Tabelul 1.

Tab. 1. Categorii de școli existente în județul Cetatea- Albă în anul școlar 1938-1939

Grădinițe de copii	rurale	67
	urbane	7
Total grădinițe de copii		**74**
Școli primare băieți	rurale	40
	urbane	2
Școli primare fete	rurale	40
	urbane	2
Școli primare mixte	rurale	186
	urbane	6
Total general de școli primare		**276**

Sursa: Arhiva Municipală Ismail, Fond 153, Inv. 1, doc. 509, f. 2.

Din datele prezentate în Tabelul 1 rezultă că, în anul școlar 1938-1939, în județul Cetatea Albă funcționau 74 grădinițe de copii, dintre care 90 % în mediu rural și 10 % în mediu urban. Numărul mult mai mare de grădinițe existente în mediul

[13] *Ibidem*, pp. 286-288.

rural reflecta situația predominării populației rurale în numărul total al populației care locuia în județul Cetatea Albă. Aceeași situație se atesta și referitor la școlile primare. Din cele 276 școli primare existente în județ 96 % activau în mediul rural și doar 4 % în mediul urban[14]. Repartizarea școlilor primare preponderent în mediul rural se explică prin faptul că în județ populația rurală constituia majoritatea absolută. Numărul populației stabile a județului Cetatea Albă la finele anului 1930 era de 340.459 persoane, dintre care doar 36.652 locuiau în mediul urban, ceea ce constituia doar 10,8 % din numărul lor total[15].

Situația privind numărul persoanelor știutoare de carte în județul Cetatea Albă, cu vârsta de peste șapte ani, este prezentată în Tabelul 2. Potrivit datelor Recensământului general al populației din 1930, știutorii de carte din județul Cetatea Albă în rândurile populației de la 7 ani în sus era de 55,12 %, în mediul rural – 53,69 %, în mediul urban – 65,57 %[16].

Tab. 2. Știința de carte a locuitorilor din județul Cetatea Albă de la 7 ani în sus la 29 decembrie 1930

Știința de carte a locuitorilor de la 7 ani în sus	**Total**	**Rural**	**Urban**
Totalul populației de la 7 ani în sus	273.637	240.915	32.722
Totalul știutorilor de carte	150.830	129.371	21.459
Știutori de carte după gradul de instrucție	**Total**	**Rural**	**Urban**
Extrașcolară	3.033	2.215	818
Primară	134.146	119.300	14.846
Secundară	10.619	6.474	4.145
Profesională	1.908	913	995
Universitară	855	371	484
Școli superioare	269	98	171
Neștiutori de carte	121.972	111.142	10.830
Știința de carte nedeclarată	835	402	433

Sursa: Anuarul statistic al României 1939 și 1940. București: Imprimeria Națională, 1940, p. 93, 95, 97.

Numărul localurilor de școli primare proprii în județul Cetatea Albă în anul școlar 1938-1939 era de 232, cu 643 săli de clasă. Numărul localurilor de școli închiriate era de 63, cu 91 săli de clasă.

În total, aceste localuri aveau la un loc un cubaj de 129.891,72 m^3. Pentru ca toți copiii recenzați să fi putut urma școala, calculându-se 4 m^3 pentru un elev, ar fi fost necesare spații cu un cubaj de 307.404 m^3.[17]

[14] *Arhiva Municipală Ismail*. Fond 153, Inv. 1. Doc. 509, f. 2.
[15] *Populațiunea actuală a României. Cifrele preliminare ale recensământului general de la 29 decembrie 1930*. București, 1931, p. 40.
[16] *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*. București: Imprimeria Națională, 1940, pp. 93, 95, 97.
[17] *Arhiva Municipală Ismail*. Fond 153. Inv. 1. Doc. 509, f. 2.

Potrivit datelor prezentate în Tabelul 1, în județ funcționau 350 de școli (276 de școli primare și 74 grădinițe de copii). În informația prezentată de către inspectorul școlar se specifică că județul dispune de 295 localuri (232 proprii și 63 închiriate). E lesne de observat că numărul localurilor este cu cinci unități mai mic decât numărul școlilor, de unde deducem că în cinci localuri funcționau câte două școli, care în respectivul raport nu sunt enumerate.

Lipsa localurilor adecvate pentru funcționarea eficientă a școlilor primare era o problemă cu care se confruntau și județele învecinate. După cum rezultă din referatul inspectorului general primar al Ținutului Dunărea de Jos I. Popescu din 16 februarie 1940, la 5.434 personal didactic erau disponibile 3.540 săli de clasă. În opinia sa, era „de la sine înțeles că nu se poate face învăţământ, dacă nu are fiecare învăţător sala lui de clasă sau atelier". Mai era necesar de închiriat 1.894 săli de clasă, pentru a asigura fiecărui învăţător o sală pentru desfășurarea activităților didactice. De asemenea, pentru ca fiecare școală primară să aibă propriul ei local, mai era necesar de a construi 759 localuri noi.[18]

B. Situația privind recenzarea și înscrierea copiilor la instituțiile învățământului primar. În scopul înscrierii la grădinițele de copii din județ, au fost recenzați 8.451 copii, din care au fost înscriși 3.294, adică 39 % din numărul celor recenzați. Au frecventat regulat grădinițele 2.678, adică 81% din numărul copiilor înscriși.

Pentru înscrierea la școlile primare au fost recenzați un număr de 76.851 de copii, dintre care au fost înscriși doar 47.862. Astfel, raportul dintre elevii înscriși în școlile primare și copiii de vârstă școlară recenzați în județul Cetatea Albă era de 62,3 %. Situația privind încadrarea copiilor de vârstă școlară în școlile primare era similară cu cea existentă și în celelalte județe basarabene. Din datele prezentate în Tabelul 3 vedem că problema neîncadrării tuturor copiilor recenzați în rețeaua școlilor primare, mai ales a celor din mediul rural, a fost o problemă permanentă a sistemului educațional din Basarabia.

Tab. 3. Dezvoltarea învățământului primar din Basarabia în perioada dintre anii 1918-1940

Anii	Școli	Învățători	Copii între 7-16 ani	Elevi înscriși în toate clasele	Raportul dintre elevii înscriși în cursul primar și copiii de vârstă școlară (%)
1919-1920	1.557	2.772	424.979	118.820	27, 45
1921-1922	1.472	2.805	424.763	130.879	30,81
1925-1926	1.724	5.726	444.755	263.677	59,28
1926-1927	2.051	6.126	451.024	283.024	62,75
1931-1932	2.224	6.217	519.937	335.454	64,65
1936-1937	2.197	7.073	577.299	344.579	59,75

Sursa: Serviciul Judeţean Iași al Arhivelor Naţionale, Fond „Vasile Harea", dosar 19, p. 283.

[18] *Serviciul Judeţean Galați al Arhivelor Naţionale.* Fond Rezidența Regală al Ținutului Dunărea de Jos. Dosar 86/1940, f. 3.

Specificul județului Cetatea Albă era dat și de componența etnică a populației. După datele Recensământului general al populației din 1930, componența etnică a populației statornice a județului Cetatea Albă era următoarea: români –18,5 %, germani – 16,3 %, ruși – 17,3 %, ruteni, ucraineni – 20,5 %, bulgari – 20,9 %, găgăuzi – 2,3 %, evrei – 3,3 %.[19]

Recenzarea și înscrierea copiilor în școlile primare din județul Cetatea Albă, după apartenența lor etnică este prezentată în Tabelul 4.

Tab. 4. Numărul elevilor recenzați și înscriși la școlile primare din județul Cetatea Albă în anul școlar 1938-1939

Nr.	Apartenența etnică	Elevi		
		recenzați	înscriși	% elevilor înscriși
1	Români	15.285	9.888	65
2	Francezi (Elvețieni)	29	9	31
3	Germani	11.678	10.674	91
4	Ruși	8.748	5.331	61
5	Ucraineni	19.387	11.462	59
6	Poloni	29	19	66
7	Cehoslovaci	5	3	60
8	Sârbi	4	-	0
9	Bulgari	18.397	8.764	48
10	Greci	18	9	50
11	Armeni	37	10	27
12	Evrei	1.279	699	55
13	Turci și Tătari	19	-	0
14	Alte naționalități	1.938	924	48
15	Cetățeni străini	-	22	100
	Total	76.851	47. 862	62

Sursa: Arhiva Municipală Ismail, Fond 153, Inv. 1, doc. 509, ff. 2, 3.

După cum rezultă din datele prezentate *supra*, ponderea copiilor înscriși în școlile primare era cea mai mare la copiii cetățenilor străini aflați în județul Cetatea Albă, cât și a copiilor de etnie germană – 91 %. Pe locul al treilea se situau copiii de etnie poloneză, cu 66 %, urmați de români, cu 65 %. Din cei 19 copii de etnie turcă și tătară și din cei patru copii sârbi recenzați, niciunul nu erau înscriși la școală.

C. Personalul didactic. În anul școlar 1938-1939, în județul Cetatea-Albă au activat 976 învățători și învățătoare, 35 maeștri și maestre de lucru manual și 74 conducătoare la grădinițele de copii.

[19] *Recensământul general al populației din 1930. Volumul II: Neam, limbă maternă și religie. Partea I: Neam, limbă maternă*. București: Imprimeria Națională, 1938, p. 124. (au fost incluse doar etniile numărul cărora depășeau 1 % din numărul total al populației județului).

Dacă s-ar fi respectat raportul de 50 de elevi la un învățător, ar fi trebuit 1.537 de învățători pentru a instrui cei 76.852 de copii de vârstă școlară recenzați și 112 de maeștri sau maestre, dacă calculăm câte unul/una în fiecare comună.

În raport se constata că în școlile unde a fost repartizat pentru fiecare clasă un învățător, învățământul se face în condiții bune, programa analitică fiind aplicată în întregime. În toate celelalte cazuri, când învățătorul era nevoit să lucreze cu mai multe clase, cerințele programei analitice nu erau îndeplinite. În afară de activitatea școlară propriu-zisă, învățătorii erau implicați și în alte activități: la străjerie, premilitărie, apărarea pasivă, cămine culturale, diferite ofensive sanitare și agricole, muncă de folos obștesc etc.[20]

D. Instituțiile conexe ale școlii primare. Buna funcționare a școlilor primare din județ era asigurată de mai multe instituții conexe. Acestea erau:

– *Cooperativele școlare*. În anul școlar 1938-1939, au funcționat în județul Cetatea Albă 100 de cooperative școlare, fiecare rulând, în medie, un capital de 2000 lei.

– *Cantinele școlare*. Pe parcursul anului școlar au funcționat 60 cantine. Numărul total al elevilor care s-au alimentat la aceste cantine a fost de 1.472. Suma întrebuințată a constituit 166.363 lei.

Cu toate că necesitatea deschiderii de noi cantine a existat, aceasta nu s-a putut face, din cauza lipsei de fonduri. Majoritatea sumelor au fost adunate prin serbări, baluri, chete, subvenții de la Căminele Culturale, donațiile părinților etc. Pentru asigurarea condițiilor optime de funcționare a cantinelor, era necesar de a planifica astfel de fonduri dedicate în bugetele comunelor, „rămânând ca să se facă apel la caritatea publică numai în cazuri excepționale și numai pentru a completa lipsurile ce, eventual, s-ar face simțite".

– *Bibliotecile școlare*. Pe lângă școlile primare au funcționat 177 biblioteci școlare, având fiecare, în medie, câte 50 de volume potrivite pentru vârsta copiilor de școala primară. Numărul cititorilor în anul școlar 1938-1939 a fost de 3.792.

– *Atelierele școlare*. Au funcționat, în total, 54 de ateliere de băieți și fete. Majoritatea lor suferă de lipsă de unelte necesare predării unui bun învățământ practic.

– *Învățământul supra-primar*. În consiliul pedagogic al județului a fost alcătuită o programă de îndeletniciri practice potrivit regiunilor. În regiunea pomicolă Coromaz – Olănești s-a hotărât înființarea unei pepiniere – model sub conducerea învățătorului Nicandru Arpentie.

La Cara-Hasani înființarea unei stațiuni avicole, condusă de învățătorul Lupașcu Vlad.

La Șaba-Târg – o școală de puieți și de altoit viță de vie.

La Cetatea-Albă – o secție de legătorie de cărți pe lângă atelierul de tâmplărie și de tinichigerie.

Școlile din regiunea Nistrului trebuiau să se concentreze pe producerea de rogojini, coșuri de papură și nuele, etc.

Celelalte școli trebuiau să-și îndrepte atenția către gradinele școlare.

Au fost stabilite drept centre pentru cursul supra-primar localitățile: Șaba – Colonie, Mansburg, Noua Selița. Ultimele două nu au putut lua ființă din cauza

[20] *Arhiva Municipală Ismail*. Fond 153. Inv. 1, doc. 509, f. 4.

concentrării militare a învățătorilor și a împotrivirii părinților, care nu pot trimite copiii la distanță de 3-4 km.[21]

E. Controlul învățământului primar. Controlul activității instituțiilor învățământului primar era realizat de către Inspectorul școlar și 7 subinspectori școlari. Activitățile de control se efectuau cu dificultate, din cauza că Ministerul Educației Naționale deconta cheltuielile privind transportul și diurnele cu mari întârzieri. La situația din ianuarie 1939, inspectorului școlar și celor șapte subinspectori școlari nu li se achitaseră diurnele și cheltuielile de transport pe ultimele opt luni.

În raportul inspectorului școlar se propunea ca pentru cheltuielile de transport și diurne să se plătească o sumă fixă lunar și anticipat. Pentru subinspectori era propusă suma de minimum 3500 – 4000 lei, iar pentru inspectori – 5000 – 6000 lei. De asemenea, se solicita ca sumele respective să fie decontate de autoritățile administrative ale ținutului, nu de Minister, cu scopul de a facilita procesul.[22]

F. Manifestările de fine de an. La finele anului școlar 1938-1993, atelierele și școlile din județ au organizat la Cetatea Albă o expoziție de lucrări manuale, foarte mult apreciate de public. De asemenea, au avut loc serbări obișnuite la fiecare școală la finele anului școlar, precum și expoziții la școlile din fiecare comună.[23]

Notă finală

În general, evoluțiile și problemele privind funcționalitatea rețelei de instituții ale învățământului primar din județul Cetatea Albă în anul școlar 1938-1939 s-au încadrat în tendințele din celelalte județe basarabene. Asigurarea cu cadre didactice și personal școlar, asigurarea școlilor primare cu imobile și săli pentru activități didactice, numărul copiilor atrași în sistemul educațional primar și problema frecventării școlii de către copiii înrolați au fost problemele cu care s-au confruntat instituțiile învățământului primar din Basarabia interbelică.

Evoluția și experiențele învățământului primar interbelic sunt semnificative și prezintă un interes deosebit pentru științele și practica contemporană în materie de elaborare de politici publice în domeniul educației și al integrării armonioase a minorităților etnice în societatea contemporană, în condițiile în care Republica Moldova își reiterează opțiunea pentru integrarea europeană, inclusiv prin educație și învățământ.

Privirea retrospectivă poate oferi consistență viziunii prospective. Experiențele învățământului interbelic sunt semnificative și pot fi utile la redimensionarea formelor și mijloacelor de organizare a activităților curriculare și extracurriculare a elevilor, formându-le abilitățile și deprinderile necesare pentru integrarea lor în viața societății moldovenești contemporane.

---

21 *Arhiva Municipală Ismail*. Fond 153. Inv. 1, doc. 509, ff. 4-5.
22 *Arhiva Municipală Ismail*. Fond 153. Inv. 1, doc. 509, f. 5.
23 *Ibidem*.